

УДК 340.134

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.1.10>

МОДЕЛЬНА ПРАВОТВОРЧІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Колодій А.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу дослідження проблем правотворчості
та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України
ORCID: 0000-0002-6647-700X*

Колодій О.А.,

*доктор юридичних наук,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-8330-0775*

Хальота А.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
в.о. провідного наукового співробітника
відділу дослідження проблем правотворчості
та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України
ORCID: 0000-0001-8505-0055*

Колодій А.М., Колодій О.А., Хальота А.І. Модельна правотворчість в Україні: сучасність та перспективи.

У статті розглядаються актуальні питання, пов'язані з поняттям та особливостями модельних правових актів та модельної правотворчості в Україні. Автори аналізують різні підходи до визначення цих категорій у вітчизняній юридичній науці, підкреслюючи відсутність єдиного та вичерпного тлумачення.

У роботі звертається увага на те, що існуючі дослідження здебільшого зосереджені на модельних законодавчих актах, ігноруючи ширший спектр модельних правових актів. Автори, спираючись на аналіз філософських та правових тлумачень понять «модель» та «модельювання», пропонують власне комплексне бачення, наголошуючи на необхідності розрізняти модельні нормативно-правові акти (модельні закони та модельні підзаконні акти) та модельні праворекомендаційні акти.

Автори пропонують власне визначення модельного правового акта як концептуального, письмового, нормативно-правового або праворекомендаційного документа, що розробляється, схвалюється або приймається спеціально уповноваженими суб'єктами. Він містить модельні норми та принципи, що розраховані на врегулювання суспільних відносин шляхом встановлення найбільш загальних та типових правил поведінки, на підставі яких розробляються інші правові акти.

У статті також розглядається поняття правотворчості та модельної правотворчості, яку визначають як частину міжнародної правової уніфікації. Модельна правотворчість є ефективним інструментом уніфікації та зближення національних законодавств, їх збагачення та динамічного розвитку.

Підсумовуючи, автори стверджують, що модельна правотворчість – це процес виникнення, оформлення, упорядкування, розвитку та буття права, що передбачає утворення модельних нор-

мативно-правових та праворекомендаційних актів, які є основою для розробки інших правових актів. Український правотворець повинен враховувати важливу роль модельних правових актів у наближенні міжнародного та внутрішньонаціонального права, забезпеченні системності права, усуненні прогалин та колізій, а також визначенні перспектив розвитку законодавства. На завершення статті пропонується нова редакція статті 18 Закону України «Про правотворчу діяльність», яка має уточнити та розширити розуміння модельного правового акта та його класифікації.

Ключові слова: правотворчість, модельний правовий акт, модельний нормативно-правовий акт, модельний праворекомендаційний акт.

Kolodiy A., Kolodiy O., Khalota A. Model lawmaking in Ukraine: modernity and prospects.

The article considers current issues related to the concept and features of model legal acts and model lawmaking in Ukraine. The authors analyze various approaches to defining these categories in domestic legal science, emphasizing the lack of a single and comprehensive interpretation.

The paper draws attention to the fact that existing research is mostly focused on model legislative acts, ignoring a wider range of model legal acts. The authors, based on the analysis of philosophical and legal interpretations of the concepts of “model” and “modeling”, offer their own comprehensive vision, emphasizing the need to distinguish between model regulatory legal acts (model laws and model by-laws) and model legal advisory acts.

The authors offer their own definition of a model legal act as a conceptual, written, regulatory or legal advisory document that is developed, approved or adopted by specially authorized entities. It contains model norms and principles designed to regulate social relations by establishing the most general and typical rules of conduct, on the basis of which other legal acts are developed.

The article also examines the concept of lawmaking and model lawmaking, which is defined as part of international legal unification. Model lawmaking is an effective tool for the unification and convergence of national legislation, their enrichment and dynamic development.

In conclusion, the authors argue that model lawmaking is the process of emergence, formalization, organization, development and existence of law, which involves the formation of model regulatory and legal acts that are the basis for the development of other legal acts. The Ukrainian legislator must take into account the important role of model legal acts in the approximation of international and domestic law, ensuring the systematicity of law, eliminating gaps and conflicts, as well as determining the prospects for the development of legislation. At the end of the article, a new version of Article 18 of the Law of Ukraine “On Law-Making Activity” is proposed, which should clarify and expand the understanding of the model legal act and its classification.

Key words: law-making, model legal act, model regulatory legal act, model legal advisory act.

Постановка проблеми. У сучасній юридичній науці України існує значна прогалина у чіткому та єдиному визначенні модельних правових, нормативно-правових та праворекомендаційних актів, а також у розумінні сутності модельної правотворчості. Переважна більшість наявних наукових праць зосереджується лише на модельних законодавчих актах або модельних законах, ігноруючи ширший спектр модельних правових актів. Таке неоднозначне, а інколи й помилкове ставлення до модельних правових актів створює труднощі для їхнього повного розуміння та ефективного застосування в правотворчій діяльності.

Метою цієї статті є комплексне дослідження поняття та ознак модельних правових актів та модельної правотворчості в Україні. Автори прагнуть подолати існуючі прогалини у науковій доктрині, пропонуючи власне визначення модельного правового акта та модельної правотворчості, а також обґрунтовуючи необхідність розрізнення модельних нормативно-правових та праворекомендаційних актів. Кінцевою метою є вироблення рекомендацій щодо вдосконалення законодавства України у сфері правотворчої діяльності, зокрема, щодо статті 18 Закону України «Про правотворчу діяльність».

Стан опрацювання проблематики. Питання модельних правових актів та правотворчості порушувались у працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема, Скакун О.Ф., Копиленко О.Л., Мурашина Г.О., Пархоменко Н.М., Волошина Ю.О., Оніщенко Н.М., Житарєва Є.В., Чубко Т.П. тощо. В результаті дослідження підходів науковців щодо даного питання ми з'ясували, що багато з них містять певні неузгодженості та обмеження, зокрема, щодо виключно рекомендаційного характеру модельних актів, або ж суб'єктів їх створення. Існуючі підходи часто не повною мірою

відображають сутність модельних правових актів, які є такими за своєю сутністю, а не лише за формою. Тож, ми даним дослідженням спробуємо детально з'ясувати питання модельних правових актів, а також обґрунтувати сутність модельної правотворчості.

Виклад основного матеріалу. Частина перша та друга статті 18 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р. № 3354-IX передбачають розуміння модельного підзаконного нормативно-правового акту [1]. Переконані, що мову треба вести не про модельні підзаконні нормативно-правові акти, а про модельні правові акти і у зв'язку із цим про модельну правотворчість в Україні. Насамперед, для повноцінного розуміння поняття та ознак модельних правових актів доцільно звернути увагу на тлумачення слова «модель», «модельовання», «модельовати», тощо.

Отже, у філософії «модель» визнають як «речову, знакову або уявну систему, що відтворює, імітує чи відображає принципи внутрішньої організації або функціонування, ті чи інші властивості досліджуваного об'єкта (оригіналу), безпосереднє вивчення якого через певні причини неможливе чи ускладнене, і яка може змінити цей об'єкт у пізнавальному процесі з метою отримання нової інформації про нього» [2, с. 304]. Під модельованням у політичній науці розуміють «метод дослідження об'єктів різної природи на їхніх аналогах (моделях)» з метою уточнення характеристик і чинних, уже функціонуючих об'єктів, і тих, що створюються [3, с. 162].

Великий тлумачний словник сучасної української мови, узагальнюючи вище зазначене, передбачає, що «Модель, -і, ж. 1. Зразок якого-небудь нового виробу, взірцевий примірник чогось. 2. Тип, марка конструкції. *Нова модель машини (літака).* 3. Зразок, що відтворює, імітує будову і дію якого-небудь об'єкта, використовується для одержання нових знань про об'єкт». А модельовання - «Дія за значенням модельовати. // Дослідження яких-небудь об'єктів, систем, явищ, процесів шляхом побудови і вивчення їх моделей», упродовж цього модельовати - «1. Створювати модель чого-небудь. // Бути моделлю чого-небудь. 2. Досліджувати (дослідити) що-небудь (які-небудь об'єкти, системи, явища, процеси) через побудову і вивчення їх моделей» [4, с. 535]. Приблизно аналогічні розуміння категорій «модель», «модельовати» зазначаються і в Новому тлумачному словнику української мови [5, с. 213].

При цьому, хотілося б наголосити на тому, що в сучасній вітчизняній юридичній науці майже відсутні визначення модельних правових, нормативно-правових та праворекомендаційних актів. В абсолютній більшості випадків йдеться лише про модельні законодавчі акти або модельні закони. Отже, залежно від суб'єкта та джерела, у якому викладається трактування, існують наступні визначення модельних законів або модельних правових актів.

Скакун О.Ф. у підручнику «Теорія держави та права (Енциклопедичний курс)» формулює власне визначення модельних законів, зокрема стверджує, що модельний закон (англ. model law) – нормативно-правовий документ, що рекомендується державам (у міждержавних співтовариствах) і суб'єктам федерації (у національній державі) для прийняття в якості їх національного закону і виступає важливим інструментом зближення законодавств [6, с. 479].

Виходячи з цього визначення, Скакун О.Ф. формулює ряд ознак модельних законів. Зокрема вона вважає, що ознаки модельних законів наступні:

«1) мають рекомендаційний характер: їх застосування залежить від суб'єкта, якому вони рекомендовані (міждержавного об'єднання або федерації);

2) містять нормативні зразки законодавчої діяльності, які є правовим стандартом для національної законотворчості;

3) мають на меті уніфікацію та удосконалення законодавства, утвердження загальних правових принципів;

4) розробляються в межах основних нормативних актів об'єднань держав або конституції федерації;

5) регулюють законодавчі питання, що перебувають у винятковій компетенції суб'єктів державних об'єднань – федеративних або міжнародних» [6, с. 479].

Якщо співвіднести запропоноване Скакун О.Ф. визначення та ті ознаки, які вона виокремлює, то можна помітити певні неузгодженості. Так, у визначенні стверджується, що модельний закон це – нормативно-правовий документ, а серед ознак зазначається тільки те, що він має рекомендаційний характер, останньою із ознак названо те, що модельні закони регулюють законодавчі питання, але цієї ознаки не проглядається у їх визначенні.

Істотним кроком на шляху до найбільш вірного розуміння модельних правових актів є їх дослідження Копиленком О.Л. та Мурашиним Г.О., зокрема, вони зазначають, що «центральне місце у

правовому моделюванні посідає модельний правовий акт. Це документ рекомендаційного характеру, в якому містяться типові норми, що дають нормативний орієнтир для законодавців. Він, як правило, не є обов'язковим для законодавчих органів, а покликаний, головним чином, виконувати функцію певного нормативно-орієнтуючого стандарту. Такі акти розробляються і приймаються міждержавними об'єднаннями для держав-членів, міжнародними організаціями, конструюються вченими-правознавцями та фахівцями. Вони мають доктринальний характер» [7, с. 25]. В іншій своїй роботі вони також стверджують, що модельний правовий акт – «... документ рекомендаційного характеру, в якому містяться типові норми, що дають нормативний орієнтир для законодавців» [8, с. 5].

Якщо проаналізувати ознаки, які криються у цих визначеннях, то можна стверджувати, що, по-перше, мова у них йде, не про модельні закони або модельні законодавчі акти, а про модельні правові акти, по-друге, стверджується, що вони мають рекомендаційний характер, по-третє, містять типові норми, по-четверте, дають нормативний орієнтир для законодавців, по-п'яте, як правило, не є обов'язковими для законодавчих органів, а покликані, головним чином, виконувати функцію певного нормативно-орієнтуючого стандарту, по-шосте, розробляються і приймаються міждержавними об'єднаннями для держав-членів, міжнародними організаціями, конструюються вченими-правознавцями та фахівцями, по-сьоме, мають доктринальний характер. При цьому особливо актуальними ознаками, з нашої точки зору, такими, які підтверджують нашу позицію, необхідно визнати першу та п'яту, а саме: вони розглядаються та аналізуються саме як модельні правові акти, і те, що вони не є обов'язковими для законодавчих органів тільки, як правило.

Оригінальне розуміння модельних законодавчих актів та їх ознак демонструє Пархоменко Н.М. Зокрема, вона зазначає: «Модельний законодавчий акт – результат широкого порівняльно-правового аналізу. В офіційному розумінні це акт, який приймають міждержавні організації (міжпарламентські, міжурядові, міжнародні) з метою нормативної орієнтації національних парламентів у сфері законотворчості. Модельний законодавчий акт є своєрідним «містком» між нормами міжнародного права та національного законодавства, оскільки міжнародно-правові норми «м'яко» входять у тканину національних правових систем» [9, с. 302].

Онiщенко Н.М., досліджуючи роль модельних актів в уніфікації правових норм, вважає, що «Такі акти є законодавчими актами рекомендаційного характеру, що містять типові норми та дають нормативну орієнтацію для законодавця. Вони не є обов'язковими для законодавчих органів і слугують для них нормативним стандартом» [10, с. 84].

При цьому вона вважає, що особливостями модельних актів є те, що вони: «... 1) забезпечують більш тісну інтеграцію та зближення національних правопорядків, уніфікують правові правила та процедури; сприяють зближенню внутрішньодержавного і міжнародного права; 2) розрізняються за формою, змістом і за суб'єктами прийняття; 3) відрізняються особливою процедурою розробки, розгляду та ухвалення; 4) вимагають певних зусиль при їх використанні у законотворчості суверенних держав» [10, с. 85].

Аналогічно цьому Мурашин О.Г. зазначає, що «Центральне місце у правовому регулюванні посідає модельний правовий акт. Це документ рекомендаційного характеру, в якому містяться типові норми, що дають нормативну орієнтацію для законодавства. Він не є обов'язковим для законодавчих органів, а покликаний перш за все виконувати функцію певного нормативно-орієнтуючого стандарту. Такі акти розробляються і приймаються міждержавними об'єднаннями для держав-членів, міжнародними організаціями, а також конструюються вченими правознавцями та фахівцями. Останні мають доктринальний характер» [11, с. 360].

Також, Житарев Є.В. статтю присвячує еволюції модельного законодавства та його адаптації до сучасних умов. Разом з тим формулює визначення уже не модельного законодавства, а модельного нормативного акту стверджуючи, що «... це доктринально вивірений письмовий документ рекомендаційного характеру, що приймається уповноваженим суб'єктом із застосуванням високого рівня юридичної техніки, що має структуру подібну до закону, не породжує правовідносини і в основному не має прямої дії, який містить типові норми без санкції, що дають орієнтацію для майбутніх законодавчих міжнародних та національних актів і служать для уніфікації та гармонізації правового поля в рамках інтеграційних процесів усіх рівнів» [12, с. 302].

Якщо проаналізувати зазначене визначення, то можна отримати досить цікаві, а інколи зовсім не зрозумілі ознаки, які у ньому криються. Зокрема, виходячи із цього визначення можна стверджувати, що ознаками модельного нормативного акту є: це доктринально вивірений письмовий

документ; він має рекомендаційний характер; приймається уповноваженим суб'єктом; приймається із застосуванням високого рівня юридичної техніки; має структуру подібну до закону; не породжує правовідносини; в основному не має прямої дії; містить типові норми без санкції; його норми дають орієнтацію для майбутніх законодавчих міжнародних та національних актів; його норми служать для уніфікації та гармонізації правового поля в рамках інтеграційних процесів усіх рівнів. Не вдаючись до критичного аналізу зазначених ознак хотілося б усе ж звернути увагу на те, що доктринально вивірений письмовий документ не може прийматися виключно уповноваженими суб'єктами і якимось дивно, що він тільки в основному не має прямої дії, або те, що він має містити типові норми, але обов'язково без санкції.

Чубко Т.П. досліджуючи проблему основних тенденцій розвитку права в умовах глобалізації стверджує, що «Модельні акти – це законодавчі акти типового характеру, які містять нормативні рекомендації, а також варіанти можливих правових рішень (пояснення, приклади) тих чи інших проблем певної сфери суспільних відносин. Як зразок нормативно-правового регулювання, модельний закон орієнтує правотворчу діяльність законодавців різних країн у межах міждержавного об'єднання» [13, с. 158].

З цього приводу хотілося б зазначити, що таке не однозначне, інколи відверто помилкове, відношення до модельних правових актів є характерним для усієї сучасної вітчизняної юридичної науки. І пояснюється це тим, що, по-перше, не варто розглядати модельні правові акти тільки як ненормативні, рекомендаційні, зразкові, деякі із них зразу ж приймаються як модельні нормативно-правові акти, наприклад, Конституція України та конституції інших країн світу, Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. [14, с. 285–289].

По-друге, в абсолютній більшості випадків у сучасних доктринальних джерелах йдеться тільки про модельні законодавчі акти або модельні закони. Натомість необхідно вести мову не тільки про них, але, у першу чергу, про модельні правові акти, а у їх середовищі розрізняти модельні нормативно-правові акти (модельні закони та модельні підзаконні акти) та модельні праворекомендаційні акти.

По-третє, не можна стверджувати, що суб'єктами створення модельних законодавчих актів або модельних законів є виключно тільки міждержавні об'єднання або федерації, а тим більше, не вірно стверджувати, що створення модельних законів практикується виключно тільки у США (для штатів) і в ЄС (для держав-членів), оскільки модельні правові акти (нормативно-правові та праворекомендаційні) можуть прийматися у будь-якій іншій країні, у тому числі, і в унітарних державах (наприклад, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. [15] або Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р.) [16].

Модельні правові акти можуть і повинні прийматися у системі місцевого самоврядування, як державними органами для місцевого самоврядування, так і самими елементами системи місцевого самоврядування. Виходячи з цих позицій, треба погодитися і підтримати думку Альошиної Н.М., яка визнає за доцільне затвердити, навіть, на законодавчому рівні єдиний модельний статут територіальної громади. З приводу чого вона зазначає те, що «... прийняття Модельного статуту є необхідним, оскільки саме статут територіальної громади є своєрідною «комунальною конституцією» на території функціонування відповідної територіальної громади. Він має важливе значення для становлення і самоствердження мешканців самоврядної адміністративно-територіальної одиниці як територіальної громади» [17, с. 63].

По-четверте, модельними акти є за своєю сутністю, а не формою зовнішнього виразу (назвою), тобто модельними необхідно визнавати не тільки ті акти, у назві або ж у преамбулі яких є вказівка про те, що вони одноманітні, зразкові, взірцеві, типові, рекомендаційні, уніфіковані, модельні, тощо, але й ті з них, що містять найбільш загальні та типові правила поведінки, на підставі та у відповідності до яких розробляються і приймаються інші правила поведінки, створюються нові правові акти.

Таким чином, розглянуті теоретичні та методологічні засади формулювання поняття та ознак модельних правових актів дають усі підстави стверджувати, що, по-перше, не варто розглядати модельні правові акти тільки як ненормативні, рекомендаційні, зразкові, деякі із них відразу ж приймаються як модельні нормативно-правові акти; по-друге, є сенс вести мову про модельні правові акти, а у їх середовищі розрізняти модельні нормативно-правові акти (модельні закони та модельні підзаконні акти) та модельні праворекомендаційні акти, по-третє, є підстави стверджу-

вати, що модельні правові акти (нормативно-правові та праворекомендаційні) можуть прийматися у будь-якій країні, у тому числі, і в унітарних державах, по-четверте, модельними акти є за своєю сутністю, а не за формою зовнішнього виразу.

Враховуючи усе вищевикладене можна стверджувати, що модельний правовий акт – це концептуальний, письмовий, нормативно-правовий або праворекомендаційний документ, що розробляється, схвалюється або приймається спеціально уповноваженими суб'єктами (міждержавними об'єднаннями, міжнародними організаціями, державними органами, органами місцевого самоврядування, вченими-науковцями та практиками), містить модельні норми та принципи, що розраховані на врегулювання та охорону певних суспільних відносин шляхом встановлення найбільш загальних та типових правил поведінки, на підставі та у відповідності до яких розробляються і приймаються інші правові акти – міжнародні і внутрішньодержавні, нормативно-правові та праворекомендаційні, особливо меншої юридичної сили, основним призначенням яких є утворення, систематизація, уніфікація та гармонізація права і законодавства в межах відповідних інтеграційних (міжнародних, регіональних, внутрішньонаціональних, муніципальних) правових процесів.

Аналізуючи це визначення можна стверджувати, що ознаками модельного правового акту є:

- це концептуальний акт, тобто він розрахований на врегулювання та охорону суспільних відносин у найбільш загальному вигляді і завжди передбачає його деталізацію і конкретизацію в інших правових актах;
- це письмовий акт, що, відповідно, є його зовнішньою формою вираження;
- він може бути нормативно-правовим або праворекомендаційним;
- розробляється, схвалюється або приймається спеціально уповноваженими суб'єктами (міждержавними об'єднаннями, міжнародними організаціями, державними органами, органами місцевого самоврядування). Може ініціюватись та розробляється об'єднаннями громадян, вченими-правознавцями, колективами юристів – вчених і практиків;
- містить модельні норми та принципи, що розраховані на врегулювання та охорону певних суспільних відносин шляхом встановлення найбільш загальних та типових правил поведінки;
- на підставі та у відповідності до модельного правового акту розробляються і приймаються інші правові акти – міжнародні і внутрішньодержавні, нормативно-правові та праворекомендаційні, особливо меншої юридичної сили;
- основним його призначенням є утворення, систематизація, уніфікація та гармонізація права і законодавства в межах відповідних інтеграційних (міжнародних, регіональних, внутрішньонаціональних, муніципальних) правових процесів.

Розмірковуючи про сутність та перспективи модельної правотворчості в Україні важливо звернути увагу і на іншу складову цієї проблеми – розуміння правотворчості.

Отже, є сенс визнати, що існують різні, інколи протилежні точки зору на правотворчість і це, напевно, не є недоліком сучасної юридичної науки, а скоріше свідчить про багатоманітність, масштабність та різновекторність поняття правотворчості. Зокрема, під правотворчістю розуміють: а) процес створення законів, як актів найвищої юридичної сили, уповноваженими державними та недержавними суб'єктами; б) процес формування усієї сукупності нормативно-правових актів; в) діяльність людського розуму, спрямовану на створення законів; г) пізнавальну діяльність, спрямовану на вивчення суспільних відносин, що вимагають правової регламентації; д) перший етап правоутворення; е) теорію, спрямовану на вивчення суспільної практики зі створення правових норм і т. д. [18, с. 288–293]. Або ж наголошується, що «Під правотворчістю розуміють організаційно врегульовану, особливу форму діяльності держави або безпосередньо народу, внаслідок якої потреби суспільного розвитку й вимоги справедливості набувають правової форми, що знаходять свій вияв у певному джерелі права (нормативному акті, прецеденті, звичаї тощо)» [19, с. 321].

Вищезазначене надає можливість стверджувати, що правотворчість розуміють надзвичайно широко та різноманітно. Так, наприклад, Рабінович П.М. вважає, що «Правотворчість – це діяльність компетентних державних органів, уповноважених державою громадських об'єднань, трудових колективів або (у передбачених законом випадках) усього народу із встановлення, зміни чи скасування юридичних норм» [20, с. 52]. Аналогічно попередньому зазначають, що «... правотворчість – форма владної діяльності уповноважених суб'єктів (перш за все держави), спрямованої на утворення нормативно-правових актів, за допомогою яких у чинну юридичну систему запроваджуються, змінюються чи скасовуються правові норми» [21, с. 242].

Нарешті частина перша статті 2 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р. № 3354-IX регламентує, що «Правотворча діяльність - це діяльність, що здійснюється суб'єктом, визначеним статтею 4 цього Закону, з метою: 1) планування розроблення та прийняття (видання) нормативно-правових актів; 2) розроблення проектів нормативно-правових актів; 3) прийняття (видання) нормативно-правових актів; 4) ведення обліку нормативно-правових актів; 5) здійснення правового моніторингу» [1].

Що ж стосується модельної правотворчості то, беззаперечно, мають рацію ті науковці, які стверджують, що модельна правотворчість «... виступає частиною міжнародної правової уніфікації, яка розуміється як правотворчий процес, що спрямований на створення єдиних або одоманітних правових норм не лише з метою виключення протиріч і відмінностей між національними правовими системами чи між міжнародно-правовими нормами, а й з метою створення нових норм, які заповнюють існуючі прогалини у регулюванні відповідних питань» [22, с. 243].

Варто також дослухатися до тих науковців, які вважають, що «Модельна правотворчість – це породжене життям правове явище. Воно є ефективним інструментом уніфікації і зближення національних законодавств, їх збагачення і динамічного розвитку в умовах нових економічних і політичних реалій, що сприяє всебічному міждержавному співробітництву різних країн у вирішенні нагальних потреб та досягненні спільної мети, утворення взаємоузгодженого правового поля для проведення спільної діяльності щодо здійснення прогресивних соціальних, економічних та інших перетворень, об'єднанню зусиль у боротьбі з організованою злочинністю, міжнародним тероризмом, організації надійного захисту прав людини і громадянина, забезпеченні сталого правопорядку як на міжнародному рівні, так і безпосередньо в тих чи інших державах. Модельна правотворчість одержує все більш широке визнання та розвиток. За ним майбутнє» [11, с. 375].

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене можна цілком впевнено стверджувати, що:

1. Модельна правотворчість – це спонтанний, у стабільних, цивілізованих країнах, міждержавних об'єднаннях, особливо тих, які прагнуть більш тісного співробітництва, багатонаціональних державах, високорозвинених громадянських суспільствах та правових державах, поступовий та послідовний процес виникнення, оформлення, упорядкування, розвитку та буття права, що відбувається у суспільстві та державі, який на завершальному етапі передбачає утворення модельних нормативно-правових актів (модельних законів і модельних підзаконних актів) та модельних праворекомендаційних актів, на підставі та у відповідності до яких розробляються і приймаються інші правові акти – міжнародні і внутрішньодержавні, нормативно-правові та праворекомендаційні, особливо меншої юридичної сили.

2. Український правотворець, коли створює або використовує модельний правовий акт, завжди повинен пам'ятати, що модельні правові акти:

- відіграють все помітнішу роль в процесі наближення міжнародного і внутрішньонаціонального права, а тому сприяють інтеграції національних законодавств, а відсутність уніфікації і гармонізації законодавств створює серйозні труднощі для подальшої інтенсифікації інтеграційних процесів, а також розробки нових договорів і угод;
- як ніякі інші, здатні забезпечити системність внутрішньонаціонального права, усувати прогалини та колізії у ньому;
- за своєю сутністю, оскільки є підставою для подальшої правотворчості, визначають перспективи розвитку національного права та законодавства;
- характеризуються специфічним змістом, сутністю, формою, суб'єктами прийняття і цим відрізняються між собою. Це треба враховувати при їх впровадженні і використанні;
- передбачають специфічні процедури їх підготовки, розгляду і схвалення (прийняття);
- вимагають певної програми дій по їх реалізації у процесі правотворчості суверенних держав.

3. Статтю 18 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р. № 3354-IX доцільно викласти в такій редакції:

«Стаття 18. Модельний правовий акт

1. Модельний правовий акт – це концептуальний, письмовий, нормативно-правовий або праворекомендаційний документ, що розробляють, схвалюють або приймають учасники правотворчої діяльності, який містить модельні норми та принципи, що розраховані на врегулювання та охорону певних суспільних відносин шляхом встановлення найбільш загальних і типових правил поведінки, на підставі та відповідно до яких розробляються і приймаються інші правові акти, особли-

во меншій юридичній силі, головним призначенням яких є утворення, систематизація, уніфікація та гармонізація права й законодавства в межах відповідних інтеграційних правових процесів.

2. Модельні правові акти класифікуються на модельні нормативно-правові та модельні право-рекомендаційні акти.

3. Модельні нормативно-правові поділяються на модельні нормативно-правові законодавчі та модельні нормативно-правові підзаконні акти. Модельний підзаконний нормативно-правовий акт приймається (видається) у формі зразкового документа, типового документа, типової угоди (договору) або в іншій формі, визначеній законом.

4. Модельні право-рекомендаційні акти класифікуються на модельні кодекси, закони, концепції, декларації, положення, рекомендації тощо.»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 93. Ст. 364.
2. Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука. Київ: Наук. думка, 1973. 600 с.
3. Мірошніченко Ю.О. Конституційно-правове забезпечення народовладдя в Україні (теоретичний та практичний аспекти): дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Київ, 2012. 359 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
5. Новий тлумачний словник української мови: У трьох томах. Київ: Вид. «Аконіт», 2003. Т. 2. 927 с.
6. Скаун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. Харків: Еспада, 2006. 776 с.
7. Копиленко О.Л., Мурашин Г.О. Правове моделювання як ефективний засіб нормативно-правової уніфікації у правотворчості. *Університетські наукові записки*. 2005. № 1-2 (13-14). С. 24–31.
8. Копиленко О., Мурашин Г. Міжнародний досвід правового моделювання і його значення для гармонізації законодавства України в аспекті її євроінтеграції. *Законотворчість: проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом*: Зб. наук.-практ. мат. Київ, 2005. Вип. 4. С. 5–9.
9. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології: монографія. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. 336 с.
10. Оніщенко Н. Механізм розвитку національних правових систем як сукупність зовнішньоінтеграційних та внутрішньонаціональних складових. *Право України*. 2009. № 10. С. 83–88.
11. Мурашин О.Г. Модельні нормативно-правові акти в процесі інтеграції правових систем. Трансформація правової системи України: євроінтеграційний вимір: монографія / В.Д. Гвоздецький, О.Г. Мурашин, М.Г. Патеї-Братасюк [та ін.]; за заг. ред. В.Д. Гвоздецького; МВС України, Акад. упр. МВС. Київ: Логос, 2009. 379 с.
12. Житарев Є.В. Еволюція модельного законодавства та його адаптація до сучасних умов. *Форум права*. 2013. № 1. С. 300–305. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13gevdscu.pdf>.
13. Чубко Т.П. Право в умовах глобалізації (основні тенденції розвитку): дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ, 2013. 205 с.
14. Історія української Конституції / Упоряд. А.Г. Слюсаренко, М.В. Томенко. Київ: Право, 1997. 464 с.
15. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
16. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367.
17. Альошина Н.М. Територіальна громада як суб'єкт права: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ, 2014. 210 с.

18. Сурилов А.В. Теория государства и права : учеб. пособие. Киев, Одесса: Выща шк., 1989. 439 с.
19. Загальна теорія держави і права : підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / [Цвік М.В., Ткаченко В.Д., Богачова Л.Л. та ін.]; за ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченко, О.В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.
20. Рабінович П.М. Права людини та їх юридичне забезпечення (Основи загальної теорії права і держави): навч. посіб. Київ: НМК ВО, 1992. 100 с.
21. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права: підручник. Київ: Кондор, 2006. 477 с.
22. Волошин Ю. Модельна правотворчість і гармонізація у комплексі засобів зближення правових систем в умовах міждержавної інтеграції: порівняльно-правових аспект. *Право України*. 2013. № 3-4. С. 242–250.